

Orvosi könyvtárak a tudomány szolgálatában

Az orvosi könyvtárak 1960-ban létrehozott, majd 1996-ban újrászervezett hálózata egyenlő esélyt teremtett az ország valamennyi – szakkönyvtárat működtető – egészségügyi intézményének, hogy az ott dolgozó szakembereknek rálátása nyíljon a tudományos világ kutatásainak, felfedezéseinek naponta frissülő eredményeire, hozzáférjenek az ezekről szóló, hiteles forrásból származó tanulmányokhoz, így napi gyógyító munkájukat naprakész ismereteik birtokában végezhessek. Az információk tengerében történő eligazodás, a szakmailag lektorált, releváns publikációk kiszűrése, rendszerezése és eljuttatása az egészségügy bármely szegmensében dolgozó felhasználóhoz – ez az orvosi könyvtárak tudománya. Az orvosi könyvtárosok nélkülözhetetlen láncszemei annak a folyamatnak, melyben a gyógyulás esélye eljut a kutatótól a betegágyig.

Lépéstartás a tudomány fejlődésével és a felhasználók igényeivel

Az orvostudomány naponta ajándékozza meg az emberiséget újabb és újabb felfedezésekkel, összefüggésekkel, egyre több reményt és egyre nagyobb esélyt adva a gyógyulás rögzös útján járóknak. Az említett tudományos információk azonban csak akkor hasznosulnak, ha a világ a lehető legszélesebb körben megismeri ezeket a friss kutatási eredményeket. Dr. Klivényi Péter, a Szegedi Tudományegyetem Neurológiai Klinikájának tanszékvezető egyetemi tanára 2025. március 24-én előadást tartott a szegedi Városházán. Beszélgetőtársa Dr. Széll Márta, a Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Orvosi Genetikai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára volt. Ebben a rendkívül tartalmas beszélgetésben is megerősítést nyert a fenti állítás, miszerint a tudomány fejlődéséhez az is elengedhetetlen, hogy a kutatók leírják kutatásuk eredményét!

E gondolatmenetet vezetem tovább orvosi szakkönyvtárosként azzal, hogy a világszerte évente megjelenő mintegy másfél millió tudományos közlemény hasznosulásában komoly szerep jut orvosi könyv-

„A beérkező – egyre differenciáltabb – kérések teljesítéséhez az orvosi terminológia és néhány idegen nyelv ismerete, szakmai tudásának folyamatos bővítése szükséges. Ez állandó jelenlétet, információgyűjtést, szakmai nyitottságot, az orvostudomány legújabb eredményeinek folyamatos monitorozását, az új trendek nyomon követését igényli”

tárainknak. Az ott folyó háttérmunka nagyban segíti a szakembereket eligazodni az említett gigantikus méretű információtengerben, levéve az egészségügyben dolgozók válláról az irodalomkutatás, majd a találatok rendszerezésének terhet, hogy a szakemberek addig is tanult szakmájukat végezhessek.

Az orvosi könyvtárakban végzett munka egyik fajsúlyos területe az irodalomkutatás, a szakmailag lektorált, releváns, „up to date” (vagy éppen egy téma kezdetének felkutatásához gyűjtött archív) források adott szempontok szerinti rendszerezése és eljuttatása a lehető legrövidebb úton a felhasználóhoz. Mi, orvosi könyvtárosok nagy szakmai alázattal végezzük ezt a nemes háttérmunkát, amely összeköti az értékes információt az egészségügy területén működő szakemberekkel, hogy beépíthessék mindennapi munkájukba, tudássá érlevél és hasznosítva azokat a betegek javára. Ez az a híd, amely összeköti a kutatót a betegágy mellett álló orvossal, ápolóval – hogy a transzlációs medicina lényegét idézzem.

Napjainkban a felhasználói igények jelentős változását éljük meg. Már csak elenyésző a könyvtárba betérő, még inkább az ott időző, olvasgató orvos, nővér. Erre nincs idő. A feszített napi munkatempó, az egyre növekvő betegszám és adminisztrációs teher csak egy telefonon vagy e-mailben leadott kérésre hagy időt, néhány rövid instrukcióval kiegészítve a kérés célját, tartalmát illetően. A könyvtárosnak ebből kell megérteni és megoldani a feladatot, s ha ez megtörtént, akkor az eredményt villámgyorsan kell eljuttatni a megbízóhoz, vagyis a publikálni, előadni, vagy magát képezni szándékozó szakemberhez.

Az orvosi könyvtárosnak az állomány gyarapítása, nyilvántartása, gondozása, archiválása mellett napi kihívás a felhasználói igényekkel történő lépéstartás. A beérkező – egyre differenciáltabb – kérések teljesítéséhez az orvosi terminológia és néhány idegen nyelv ismerete, szakmai tudásának folyamatos bővítése szükséges. Ez állandó jelenlétet, információgyűjtést, szakmai nyitottságot, az orvostudomány legújabb eredményeinek folyamatos monitorozását, az új trendek nyomon követését igényli. Az orvosi könyvtárak fenntartói – optimális esetben – gazdag állománnyal, szakmai és emberi kvalitásban megkérdőjelezhetetlen könyvtárossal és a szolgáltatásokhoz szükséges infrastrukturális feltételek biztosításával támogatják a felhasználók munkáját, szakmai fejlődését. Azokban a szerencsés intézményekben, ahol az említett paraméterekkel működik orvosi könyvtár, a fenntartók kaput nyitnak a pezsgő tudományos életnek, egyben a minőségi gyógyításnak. Munkatársaik nem csak lehetőséget, de inspirációt is kapnak művelt hivatásuk fejlődésének

nyomon követésére, aktív részvételre publikációk, előadások, könyvek, vagy könyvfejezetek szerzőiként. Az orvosi könyvtárak azon túl, hogy támogatást nyújtanak mindebben, az elkészült műveket segítenek bejuttatni a tudományos világ nemzeti (MTMT) és nemzetközi vérkeringésébe. Mindez a fenntartók és a tudományos munkát végzők közös érdeke, nekünk, orvosi könyvtárosoknak pedig munkánk sikere. A támogató fenntartói szemlélet meghatározó, sőt létfontosságú az orvosi könyvtárak működését illetően. Egy jól felszerelt könyvtár, benne sokrétűen képzett könyvtárosokkal ugyanis a minőségi betegellátás, valamint az adott intézmény tudományos presztízsének garanciája is.

Lifelong learning – mert a világ halad!

Hatvanöt évvel ezelőtt az orvosi könyvtárakban hangosan kattogó írógépekkel töltöttük ki a többpéldányos könyvtárközi kéréslapokat, írtuk meg a leveleket, jelentéseket, statisztikákat. Ma már hangtalanul és villámgyorsan történik mindez. De már ez sem elég, ezért könyvtáraink ajtaján is bekopogott egy minden eddiginél gyorsabb, hatékonyabb asszisztens – és bemutatkozott: Artificial Intelligence (AI), vagyis Mesterséges Intelligencia (MI). Szép név, csak sokkolóan idegen. Azt hiszem, a vele való ismerkedés korai szakaszában érzett fenntartásaink, még inkább bizonytalanság szülte kérdéseink jogosak voltak. Eddig megszerzett ismereteink birtokában azonban egyre nagyobb biztonsággal vesszük igénybe, mint a könyvtári szolgáltatásokat és adminisztratív munkafolya-

matokat támogató lehetőséget. Szakmai kiadványunk, az Orvosi Könyvtárak című, negyedévente megjelenő folyóirat ez évi 2. lapszámában Dr. Winkler Bea, az Állatorvostudományi Egyetem Könyvtárának főigazgatója *részletes írást közöl*, melyben bemutatja az AI könyvtárosok munkáját támogató néhány funkcióját.

A közlemény olyan területeket említ, ahol az AI segíti, gyorsítja – természetesen minden esetben az „emberi intelligencia” kontrollja mellett! – a napi feladatok elvégzését: levelek, szövegek, összefoglalók tervezetének elkészítését, mindezek helyesírási és stilisztikai ellenőrzését, statisztikai elemzéseket, grafikus ábrázolásokat és még jónéhány, amolyan rutin munkát.

Ezzel jelentős idő- és energiamegtakarítás érhető el, ami nem elhanyagolandó szempont a már említett, új kihívások abszolválása szempontjából. Az AI mint könyvtári asszisztens valóban minőségi változást hozhat a könyvtárosok mindennapjaiba, a vele való kommunikációt azonban meg kell tanulni! A releváns találatok kulcsa a prompt-ok (utasítások, ösztönzések) pontos, világos és minél árnyaltabb megfogalmazása. És ez néha nem is olyan könnyű, ugyanakkor – a kérdéseinkre kapott válaszok mellett további – pozitív hozadéka is van: teret ad a választékos, pontos, salangmentes kommunikációnak!

Tájékozódás a tudomány térképén

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (MOKSZ) minden évben országos értekezletet tart, melynek két hangsúlyos célja van. Az egyik, hogy személyesen találkozzunk országsszerte működő könyvtárainkban dolgozó kollégáinkkal, megvitassuk közös dolgainkat, döntéseket hozunk közösségünket érintő kérdésekben. Másrészt szakmai fejlődésünk szempontjából is kiemelkedő ez az esemény, jó alkalom az általunk szolgált tudományterület egy-egy új, érdekes, izgalmas szegmensét közelebbről is megismerni. Országos rendezvényünk helyszínét és az ott elhangzó előadások témáját mindig egy ilyen tudományterület

„Az orvos gyógyít, a nővér ápol, a kutató kutat (és publikál!), az orvosi könyvtáros adott szempontok szerint rendszerbe foglalja a szakirodalmi információkat, így ki-kik a maga területén támogatja közösen művelt diszciplinánkat, az orvostudományt – végeredményben az egészséges társadalmak létét”

indukálja. Idei programunk alapját egy viszonylag új, alig egy évtizedes tudomány, a One Health (Egy Egészség) adta, melyhez a legautentikusabb helyszínt, az Állatorvostudományi Egyetemet választottuk. Itt találkozunk ugyanis a humán és állatorvoslás tudománya, a kutatás és az oktatás szintjén. Az egyetem, melynek könyvtára maga is MOKSZ-tag, a legmagasabb szinten fogadta be rendezvényünket és támogatta törekvésünket.

Prof. dr. Sótonyi Péter, az ÁTE rektora tartalmas köszöntője, dr. Jerzsele Ákos habilitált egyetemi docens, az ÁTE tudományos és innovációs rektorhelyettese és prof. dr. Mátyus Péter, az ÁTE kutatóprofesszora előadása olyan tudományterületre nyitott kaput, amelyről eddig keveset hallottunk, bár napi munkánk (és privát életünk) során mindannyian érintettek vagyunk. Az elhangzott előadások rávilágítottak az ember- és állatgyógyászat elemi összefüggéseire, az antimikrobiális rezisztencia fogalmára és ennek hatásaira például az emberi táplálkozásban, a globális ökoszisztéma érintettségére, a humán és állatgyógyszerek innovációjának lehetőségeire. Az elhangzott információk – új kutatási eredmények, gyakorlati példák, hazai és nemzetközi statisztikai elemzések – nagyban segítik a szakkönyvtárakban végzett kutatómunkát. Ha megértjük a tudományos összefüggéseket, jobb találati aránnyal tudunk releváns irodalmat szolgáltatni a hozzánk forduló szakembereknek.

Az említett rendezvényen One Health-témában elhangzott egyik előadás megjelent publikáció formájában az Orvosi Könyvtárak 2025. évi 3. lapszámában. Ugyanitt, ehhez a témához kapcsolódik

egy másik közlemény is, amely a természet egyik sajátos oldaláról világít rá a körülötünk, velünk élő ökoszisztémák megbontathatatlanságára, végtelenül érzékeny és sérülékeny elegyére.

Összegzés

Az orvos gyógyít, a nővér ápol, a kutató kutat (és publikál!), az orvosi könyvtáros adott szempontok szerint rendszerbe foglalja a szakirodalmi információkat, így ki-kik a maga területén támogatja közösen művelt diszciplinánkat, az orvostudományt – végeredményben az egészséges társadalmak létét.

A Háromkák legutóbb megjelent számában Dr. Szüts Etele *életinterjú*t készített Dr. Redl Károllyal, az Országgyűlési Könyvtár nemrég nyugdíjba vonult vezetőjével.

Tőle idézem az alábbi gondolatot: „Úgy látom, hogy a tudás utáni vágy egyáltalán nem csökkent a magyar társadalomban, ezért a könyvtáraknak és a könyvtárosoknak mindig komoly szerepe lesz a jövőben is.”

Ez a pozitív jövőkép a tudomány iránt elkötelezetteknek jó hír, nekünk, könyvtárosoknak evidencia. Kérdés, hogy potenciális felhasználóinknak, még inkább szakkönyvtáraink fenntartóinak is az-e?

Gacsályi-Tölgyesi Ágnes